

besøgende i gennemsnit har længere uddannelser og er bedre økonomisk stillet end besøgende på andre museer. Skal der rettes op på det, må det nok gøres ved, at kunstmuseerne bliver indrettet, så det ikke kun er det nuværende publikum, der føler sig hjemme. Formidlingen til børnene skal også ses i dette lys.

Der er dog én form for formidling, hvor kunstmuseerne er langt bedre stillet end de kulturhistoriske. Der anmeldes mange kunstudstillinger i både hovedstads- og provinsblade, mens de kulturhistoriske museers udstillinger som regel kun omtales i petitspalterne eller på lokalsiden – og så ovenikøbet ofte kun på grund af de utroligste pudsigheder!

Idealet for et kunstmuseum må være, at den permanente og de skiftende udstillinger er så gennearbejdede og så godt præsenteret, at det væsentlige fremgår af kunstværkerne og deres indbyrdes sammenhæng. Eksempelvis kan en kunstners arbejdsmetode vises ved en logisk og gennearbejdet ophængning.

Alt for mange skiftende udstillinger uden idé, helhedspræg eller forbindelse med museet, og med mangelfuld formidling vises på danske kunstmuseer. I stedet burde man overlade denne type upretentiøse udstillinger til gallerier og kunstforeninger uden eget museum, og således få dækket denne nødvendige del af udstillingslivet. Kunstmuseerne kunne så koncentrere kræfterne om at arrangere få, gennearbejdede, målrettede udstillinger.

Når det gælder indsamlings- og erhvervelsespraksis stiller sagen sig ligeledes anderledes for kunstmuseerne end for de kulturhistoriske museer. Ved opbygningen og suppleringen af en samling må der indenfor samleområdet lægges afgørende vægt på kunstværkets kvalitet. Derfor er det ganske bestemte værker, der anskaffes, og ved modtagelse af gaver kan kun en begrænset del indlemmes. Nogle kunstmuseer bruger det princip, at de kun akcepterer gaver, som de i givet fald selv ville have købt. Samlingens tilvækst styres præcist, og i praksis vil det sige, at arbejdet må være opsigende. De praktiske og økonomiske omstændigheder sætter selvsagt visse grænser.

Fleere af kunstmuseerne har i den senere tid

lagt øget vægt på museets egne samlinger. Ved at præsentere dele af dem på en ny måde og i en anden sammenhæng end den traditionelle har de demonstreret, hvor rigelige muligheder der ligger i de samlinger, der allerede er opbygget.

Det må nok indrømmes, at de problemstillinger, der her er fremdraget, ligger temmelig langt fra det, som Torben Witt beskæftiger sig med i sin bog. Det betyder ikke, at erfaringerne fra de forskellige museumstyper ikke kan virke gensidigt inspirerende, men det viser, at de idéer, vi kan hente hos hinanden, ofte må bearbejdes betydeligt, fordi opgaverne trods alt er så forskellige.

Mette Müller:

Torben Witt og historien

Torben Witt er en markant skikkelse indenfor dansk museumsverden. Dem har vi flere af, og de er meget forskellige i deres udfoldelses væsen. Witt har udover at stå i spidsen for et stort provinsmuseum lagt meget af sin tid og sine evner i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings regi. Det vil måske nok være på kanten at tegne ham som grå eminence, for grå er han bestemt ikke – men hans indsats har ofte ligget i det planlæggende felt, og han er den, som præsterede kendsgerninger bag mange af de bevingede formuleringer, som foreningen har udsendt i de senere år.

Nu foreligger der en bog, som sammenfatter Torben Witts synspunkter på museernes opgaver og muligheder. Den er blevet modtaget med hæder flere steder, og det vækker med rette vor udelte opmærksomhed, når netop denne kollega gør boet op. Dertil kommer, at bogen tildels er et opgør med Betænkning nr. 727 vedr. revision af museumslovene (1975), og den er det første skrift i mange år, som giver et fyldestgørende overblik over museernes situation og de problemstillinger, der knytter sig til deres arbejde. Endelig er det en meget værdifuld ting, at den diskussion, som længe har fundet sted internt blandt museumsfolk, bliver fremlagt for offentligheden. Den specielt interesserede har jo kunnet følge

vor samtale i så henseende gennem museumsforeningens eget blad »Stof«, men hvor mange gør det? Det ville iøvrigt nok have været interessant for denne offentlighed, om forfatteren i en skøn som bibliografi havde vist, hvor spredt den eksisterende litteratur om museerne egentlig er.

Her er vi 4 mand høj, som skal beskæftige os med Torben Witts bog. Selvom også vi er meget forskellige, vil der formentlig stort set være enighed blandt os om, at den har udfyldt et tomrum og om, at dens forfatter er blandt de meget kompetente til at gøre det. I det følgende vil jeg derfor tillade mig at være noget eensidig med hensyn til, hvad jeg vælger at give en kommentar med på vejen. »Hvad med museerne«, det er et godt spørgsmål, fordi vor økonomiske og politiske situation ser ud, som den gør, og fordi vi har fået en ny museumslov, der er et karakteristisk produkt af disse forhold. Spørgsmålet har også en rent formel kvalitet. Det er et smukt eksempel på genbrug og vækker associationer til Poul Henningsen. P. H. var ikke museernes specielle ven, hvilket i denne sammenhæng er uden betydning. »Hvad med Kulturen« spurgte han i 1933 og provokerede sin samtid med lidenskab i den sunde fornufts navn. Det kunne han gøre dels af tilbøjelighed – dels fordi han var uafhængig. Der er i Witts bog masser af sund fornuft og meget lidt lidenskab. Så lidt, at nærværende anmelder ved den første gennemlæsning havde ondt ved at opfange det egentlige engagement, som begrundes, at man ulejliger sig med musealt arbejde. Hele bogens redaktion er glimrende, sproget overlegent godt og let læst. Sine steder færdes vi med forfatteren ud ad pragtfulde tangenter, som er meget morsomme og for det meste alligevel medvirker til at karakterisere noget væsentligt. Witt betjener sig ofte af en ironi og et understatement, som holder interessen fangen, men samtidig naturligvis indbygger en distance til stoffet. Den har åbenbart en enkelt gang forekommet ham selv en smule belastende – nemlig dér hvor han må understrege, at han faktisk finder Nationalmuseets udstilling fortræffelig (p. 42).

Bekendelser og visioner i store doser kan være ulidelige og hører heller ikke hjemme i

den bog, Torben Witt har villet skrive. Det der her spørges efter, er således ikke et stort utopia, men nok et sagte credo at klynge sig til på vandringen gennem »Hvad med museerne«. For langs vejen gør forfatteren bl.a. hvad han kan for, at vi – museumsfolkene – ikke skal komme til at lide af højhedsvanvid, men bevare jordforbindelsen. Det er slet ikke nogen uagtverdige opgave at stille sig. Men altså: var der overhovedet et credo? Man kan i den slags tilfælde gøre det, som forfatteren venligt tilråder folk i et beslægtet dilemma, nemlig erkende muligheden af, at man tager fejl og bør prøve en gang til. Det gjorde jeg.

Museernes emne er historien i videste forstand. Hvad kan historien efter Torben Witts opfattelse? Et særligt give and take-princip slører dette en tid lang. Først får vi bogens påstand om, at kriser og nedgangsperioder har stimuleret den historiske interesse, ». . . Det bliver af betydning at kende forudsætningerne, når de pludselig synes ikke længere at slå til«. Kort efter den forsigtigt formulerede antagelse af, at museerne måske vil kunne medvirke til ». . . at løse nogle af de opgaver af engagerende art, der så nødtigt skal sammenfattes under betegnelsen »fritidsproblemet«, men som vedrører spørgsmålene om såvel samfundets som den enkeltes historiske identitet« (p. 14). Men straks efter følger om den historiske synsmåde, at den ». . . ikke er noget, vi kan tage stilling til – den er der bare«, og om ældre forskeres linie, at historien ikke er nyttig – blot uundgåelig, at »heri kan de måske have ret. Men måske kan konsekvenserne af vores bundethed til det historiske bringes til at gøre nytte, . . .« (p. 19). Måske altså. På p. 95 foretager vi igen et træk fremad: »Den underforståede ideologi bag museernes formål er, at det er af betydning eller værdi, at samfundets enkelte medlemmer er bevidste om, at fortiden ikke er et kuriosum, men at deres egne holdninger og samfundets omkring dem er et foreløbigt resultat af fortiden, at hele vor kultur er resultater af tidligere generationers liv og handlinger på baggrund af de naturgivne forudsætninger for et erhvervs-, menneske- og samfundsliv på denne lokalitet eller på jorden i det hele taget, og at hvis de nutidige tilstande skal forklares, er det

umuligt at komme udenom historiske forklaringer.«

I bogens epilog »Eftertanke« finder vi endelig blandt sammenfattende forslag til løsning af mange praktiske problemer dog også om historien denne både kraftfulde og præcise formulering: »Museernes formål (er) at stimulere den historiske sans og at søge at hjælpe den sentimentale fortidslængsel over i eftertanke . . .«.

Jeg tror, at Torben Witt om historien mener, at den i vor del af verden er en betingelse for den enkeltes og fællesskabets identitet og orienteringsevne.

Hvis man kan tilslutte sig et sådant svar på det vigtigste spørgsmål *hvorfor*, vil det være naturligt at bevæge sig videre til problemet *hvordan*, her ikke i teknologisk forstand. Det der må tages stilling til er, hvorledes museerne kan og bør opfatte deres rolle i det samfund, som altså har uomgængeligt brug for dem. I dette tilfælde med andre ord: hvad forstår vi ved eftertanke? Og dette spørgsmål besvarer Torben Witt i flere omgange uden at ryste på hånden:

Eftertankens indhold skal museerne ikke kere sig om. De kan ikke som institutioner være politiske – deres væsentlige funktion er at stå rede med materialet, og det er den enkeltes umistelige ret selv at vælge, hvad han mener at have brug for, og at bruge stoffet ved at stille sine egne spørgsmål til det. Nu ville Torben Witt ikke være T. W. dersom han ikke uddybede dette håndfaste udsagn en smule. I kapitlet »At forklare« får vi da også et par supplerende meddelelser, som viser, at forfatteren ikke undsiger museets ret til at forklare og dermed også fortolke f.eks. i udstillingsform (som han dog langt fra finder er vort mest centrale område). Han mener ej heller, at humanistisk videnskab er værdifri, hvoraf bl.a. følger, at allerede i valg af det indsamlede materiale ligger en stillingtagen, som uvilkårligt begrænser den enkeltes valgmuligheder.

Under behandlingen af dette kontroversielle og aktuelle spørgsmål udtrykker Witt forståelse for museumsmandens ønske om ud fra sin indsigt at øve samfundskritik gennem sit virke, og grunden til ikke direkte at gøre

det er den elementære, at afhængighed af de financierende instanser pålægger mådehold. Rådet til museumskollegaen er at gøre udstillingen »egentlig historisk« – den vil da i sig selv rumme kræfter, som udløser erkendelse af, at verden er af lave (p. 95).

En anden mulighed er at åbne for udstilling og fortolkning af museets samlinger gennem andre end institutionens faste stab af medarbejdere. Gøres det på en forsvarlig, alsidig måde, kan museerne fralægge sig ansvaret for enkeltprovokationen og få æren af at være et sted, hvor den demokratiske debat også kan foregå. Hvis man heraf slutter, at Torben Witt i sit forhold til »det farlige museum« udelukkende forholder sig pragmatisk, så gør man imidlertid regning uden vært. Præcist i bogens midterakse (p. 50–51) findes en tilidserklæring til vort samfund og de kår, kulturformidleren arbejder under, som dybest set begrundes i forfatterens respekt for det enkelte menneske.

Formelt er der her tale om en billedtekst – reelt derimod om en tætføring af meget omfattende emner signeret ved et portræt fra 1872 af Grundtvig. Torben Witt starter med et pædagogisk synspunkt: »Den holdning til museernes formidling, der søges formuleret i denne bog, hviler på den antipædagogiske antagelse, at den enkelte tager imod det, han har brug for og hverken mere eller mindre.

Forudsætningen for at publikum kan modtage noget som helst er, at materialet og informationerne er tilgængelige, og at institutionerne fungerer åbent og frit. Publikum må ikke reduceres til råstof i undervisningsteknologiske processer. Institutionerne kan ikke – som institutioner – vælge side i klassekampen, men må fastholde de kendte linier: Slagen vi er over hver sin Læst/Frihed er, hvad os tjener bedst.« Resten optages af forfatterens opfattelse af, hvad Grundtvig fik sit liv til at gå med.

Det der generer mig ved denne tekst er en postuleret sammenhæng mellem dens enkelte dele, som jeg ikke tror, der er dækning for. Den pædagogiske model Torben Witt opstiller, er den elevcentrerede skole: pædagogens rolle er at præstere det – teoretisk set ubegrænsede – materiale, eleven vælger at lade

sig undervise i. Kolds og Grundtvigs friskole var og er ikke elev-centreret. Tværtimod vælger pædagogen det stof, der skal bruges, og han fortolker det gennem den skoles hovedteknik, fortællekunsten. Det levende ord skulle bestemt ikke frigøre de menneskelige kræfter til hvad som helst, hvilket jo også er ideen bag eftersætningen om Fenrisulven, som Witt loyalt nok citerer ved tekstens slutning. Man kan bruge Grundtvig på mange måder, og det kan være, at jeg tager fejl, men såvidt jeg har forstået hans pædagogiske udgangspunkt, kan han ikke tages til indtægt for museernes rolle som neutrale service-stationer.

Det er iøvrigt ikke tanken her at vurdere det egentlige, nemlig Torben Witts holdning til »det farlige museum«. Man kan blot konstatere, at hans model rent faktisk praktiseres af de allerfleste museer, at de lever med det og i den henseende har det ganske godt. Samtidig må man jo sige, at hvis »egentlig historiske« udstillinger kan udløse erkendelse om kvaliteten af nutidige tilstande – ja, så har den historiske videnskabs nytteværdi fået sit ridderslag.

Holger Rasmussen: Hvad med museerne?

Man må se den kendsgerning i øjnene, at museerne i dag kun spiller en relativ underordnet rolle blandt de muligheder for anvendelse af fritiden, der frembyder sig for befolkningen.

Betænkning nr. 517.

Det mest værdifulde ved Torben Witts lille bog er nok, at den er et svar fra museumsside på den ministerielle betænkning nr. 517 (1969). Betænkningen vakte opsigt i museumskredse og førte til intense interne diskussioner, men egentlig ikke til modsvar i den offentlige debat, der iøvrigt blev meget lidt omfattende. Nu er det selvfølgelig ikke lige gyldigt, hvilket svar der kommer på betænkningens påstande om museernes såkaldte krise (»Mange museer er i dag selv modne til at komme på museum«, som det provokerende formuleredes) og forpligtelser. Men efter min

mening må Witts overvejelser siges at hage sig fat i væsentlige dele af museernes virkeområder. Bogen må derfor hilses velkommen som oplæg til debat og som en klaring af mange af de ting, som hver enkelt museumsmand og -kvinde tumler med i sit daglige arbejde.

Fremkomsten af bogen, som Witt i undertitlen kalder: *Spredte bidrag til en almindelig museumsmlære*, er fremkaldt af to forhold: 1) Vigtigheden af at få afsøgt det grundlag, samarbejdet mellem museerne skal foregå på (efter den nye museumslov af 1976) og 2) den hovedpåstand, som hans fremstilling bygger på, at interessen for historien vokser, når kriserne – for den enkelte, for samfundet som helhed – melder sig. Denne hovedpåstand er jo ikke Witts egen opfindelse; vi, der begyndte at arbejde i museerne i 30'erne, kan give vor tilslutning til, at sådan er det, og at museerne har en væsentlig rolle at spille i denne situation.

Når den ministerielle betænkning kunne udtale sig flot og overfladisk om de kulturhistoriske museer (og det er dem, Witt behandler, og som også her vil blive drøftet), er det utvivlsomt for en stor del museernes egen skyld, for som Witt siger: de har ikke forklaret så meget om sig selv som institutioner – om hvordan de er blevet til, hvordan de fungerer, hvad deres opgaver kan siges at være, og hvilke problemer der er forbundet med at løse dem.

Det er helt klart, at vi i høj grad savner en museumshistorik, der kunne have bragt klarhed i sagen. Kunstkammertiden og Oldnordisk museums første år er relativt vel studeret og publiceret med arbejder af Bering Liisberg, Victor Hermansen og nu senest Schepelern. Men tiden derefter med museumsgrundlæggelserne ud over landet er meget sporadisk belyst, selv om der kan peges på et så vigtigt værk som Svend Larsens om Odense (Et Provinsmuseums Historie, 1935). H. P. Hansen lagde op til en museumsbeskrivelse, som kom til at omfatte museerne i Hjørring og Herning, men de er mere deskriptive og går ikke i samme grad ned i problemerne som Svend Larsens redegørelse. Og det er nok, som Witt hævder, de mange hjemstavns-mu-